

Nr 36

Utlåtande med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utlämnande av stödlån till jordbrukare m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 22 september 1955 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 203, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen

1) att medge, att stödlån med anledning av 1955 års skörde-skador må utlämnas i enlighet med de grunder, som förordats i propositionen;

2) att till bestridande av kostnaderna för stödlånen

a) medge, att i propositionen omförmälda tidigare anvisade investeringsanslag till Stödlån till jordbrukare må tagas i anspråk;

b) till Stödlån till jordbrukare å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1955/56 under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, anvisa ett investeringsanslag av 60 000 000 kronor; samt

3) att bemyndiga Kungl. Maj:t att medge förlängning av den amorteringsfria tiden för stödlån med anledning av 1952 års skörde-skador i enlighet med de grunder, som förordats i propositionen.

Beträffande utredningen i ärendet jämte det såsom bilaga till statsrådsprotokollet fogade förslaget till kungörelse om stödlån till jordbrukare får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas i det följande, hänvisa till propositionen.

I samband med propositionen har utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 564 av herr *Franzén m. fl.*, likalydande med II: 693 av herr *Larsson* i Hedenäset *m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen vid behandling av förevarande proposition måtte besluta

dels att bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad som i motionerna anförts medge förlängning av den ränte- och amorteringsfria tiden för stödlån i anledning av 1952 års skörde-skador, detta även beträffande lån under 1 000 kronor,

dels att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag rörande avskrivning av stödlån till jordbrukare, beviljade under åren 1952—1955, i enlighet med vad som anförts i motionerna.

2) I: 566 av herr *Öhman*, likalydande med II: 695 av herr *Holmberg m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen måtte besluta

dels att bifalla förevarande proposition med den ändringen att hittillsvarande bestämmelser om säkerhet för ifrågavarande stödlån bibehålles och att räntan för lånen fastställles till 3 1/2 procent,

dels att därutöver anvisa 50 000 000 kronor att, i enlighet med förut tillämpade regler, användas till bidrag utan återbetalningsskyldighet åt jordbrukare, som är i särskilt behov därav,

dels att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag senast till vårriksdagen 1956 om nedsättning eller avskrivning av tidigare beviljade stödlån åt jordbrukare, som på grund av skördeskador kommit i särskilt svår belägenhet.

Beträffande det närmare innehållet i motionerna torde utskottet få hänvisa till dessa.

Med anledning av de skador, som uppstått på 1950 och 1951 års skördar, anvisades under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, till Stödlån till jordbrukare dels ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, dels ock ett investeringsanslag av 20 000 000 kronor å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1951/52. Enligt beslut av 1952 års riksdag (prop. 1952: 253, JoU 58, rskr. 448) fick de båda investeringsanslagen tagas i anspråk jämväl för utlämnande av stödlån med anledning av 1952 års skördeskador. Vidare anvisades av 1953 års riksdag under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, till Stödlån till jordbrukare ett investeringsanslag av 30 000 000 kronor å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1952/53.

Enligt beslut av 1954 års riksdag fick omförmälda, tidigare anvisade investeringsanslag tagas i anspråk jämväl för utlämnande av stödlån med anledning av 1954 års skördeskador. Till samma ändamål anvisade riksdagen vidare under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, till Stödlån till jordbrukare dels ett investeringsanslag av 5 000 000 kronor å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1954/55 (prop. 1954: 223, JoU 47, rskr. 392), dels ett investeringsanslag av 25 000 000 kronor å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1954/55 (prop. 1955: 57, JoU 6, rskr. 118). Av de sålunda anvisade medlen kvarstod vid utgången av budgetåret 1954/55 ett odisponerat belopp av sammanlagt drygt 3 000 000 kronor. Bestämmelser rörande låneverksamheten med anledning av 1954 års skördeskador meddelades i kungörelsen den 10 december 1954 (nr 723) om stödlån till jordbrukare.

Till komplettering av de år 1952 beslutade stödlånen lämnades särskilda bidrag utan återbetalningsskyldighet på villkor som närmare utformades av lantbruksstyrelsen, statens jordbruksnämnd och jordbrukets förhandlingsdelegation. För ändamålet användes medel, som redan tillförts jordbruket inom jordbrukskalkylens ram men som icke tagits i anspråk. Sammanlagt stod cirka 5 000 000 kronor till förfogande för sådana bidrag.

Även de år 1954 beslutade stödlånen kompletterades med särskilda bidrag utan återbetalningsskyldighet. Till av skördeskadorna särskilt hårt drab-

bade jordbrukare anvisade sålunda riksdagen i mars 1955 6 000 000 kronor att tagas i anspråk för behovsprövade bidrag utan återbetalningsskyldighet, därav 1 000 000 kronor skulle användas för att förstärka bidragsgivningen i övre Norrland (prop. 1955: 57, JoU 6, rskr. 118). För ändamålet togs i anspråk de besparingar ur reservationsanslaget till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, vilka till följd av de i samband med skördeskadorna minskade mjölkleveranserna till mejeri beräknades uppkomma under regleringsåret 1954/55. De anvisade medlen fördelades centralt på lantbruksnämnderna av lantbruksstyrelsen i samråd med representanter för jordbruksnämnden, Sveriges lantbruksförbund och Riksförbundet Landsbygdens folk, varefter varje lantbruksnämnd i samråd med representanter för vederbörande hushållningssällskap och jordbrukets organisationer efter ansökan slutligt fördelade det till förfogande ställda beloppet. Lantbruksnämnderna hade enligt riksdagens beslut frihet att bestämma, om bidraget skulle utgå kontant eller i form av avskrivning å stödlån, som beviljats på grund av skördeskada under år 1954.

Vidare anvisade riksdagen i maj 1955 ett belopp av högst 2 500 000 kronor för att inom Norrbottens och Västerbottens län ytterligare mildra verkningarna av 1954 års skördeskador. I enlighet med ett av jordbruksnämnden i samråd med Svenska mejeriernas riksförening och jordbrukets förhandlingsdelegation framlagt förslag fördelades sagda belopp på de inom omförmälda län verksamma mejeriföreningarna, varvid som utgångspunkt för fördelningen togs de på grund av mjölkinvägningens minskning ökade mejeri- och transportkostnaderna. Inom varje mejeriförenings område slutligen fördelades de tilldelade beloppen lika på den under år 1953 invägda myckenheten mjölk, oavsett fetthalten, och till varje mejerileverantör utgick bidrag i relation till hans mjölkinvägning under denna tid.

Genom remiss den 10 augusti 1955 har Kungl. Maj:t anmodat lantbruksstyrelsen och statens jordbruksnämnd att avge utlåtande över dels en av styrelsen för Landsbygdspartiet Bondeförbundets sörmlandsdistrikt ingiven skrift rörande hjälpåtgärder med anledning av felslagen skörd under år 1955, dels en från Bohusläns småbrukarförbund inkommen skrift angående prissättningen på jordbruksprodukter m. m. Vidare har Kungl. Maj:t genom beslut den 16 augusti 1955 uppdragit åt jordbruksnämnden att i samråd med lantbruksstyrelsen utreda omfattningen och arten av de mera väsentliga skador, som uppkommit å 1955 års skörd till följd av väderleksförhållandena.

Med anledning härav har *lantbruksstyrelsen* och *statens jordbruksnämnd* i gemensam skrivelse den 16 augusti 1955, under förmälan att tidpunkten ännu icke är inne för en någorlunda säker bedömning av omfattningen av årets skördeskador, såsom en första åtgärd hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen, att de medel, som inestår outnyttjade å fonden för låneunderstöd, lantbruksstyrelsens delfond, skall användas för utlämnande av stödlån till jordbrukare, som drabbats av mera väsentliga skador

å 1955 års skörd, samt att, utöver nu nämnda outnyttjade medel, ett belopp av 60 000 000 kronor skall anvisas för samma ändamål. I anslutning härtill har ämbetsverken hemställt, att Kungl. Maj:t måtte utfärda kungörelse om stödlån till jordbrukare i huvudsaklig överensstämmelse med ett av ämbetsverken framlagt förslag.

Vidare har i detta sammanhang anmälts, att *lantbruksstyrelsen* i skrivelse den 26 maj 1955 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om sådan ändring av 4 § kungörelsen den 19 december 1952 (nr 764) om stödlån till jordbrukare att, om särskilda skäl föreligger, amorteringsfrihet för dylika lån skall kunna medges under högst två år utöver den tid, under vilken lånen enligt nu gällande bestämmelser är amorteringsfria. I skrivelse den 27 augusti 1955 har *lantbruksstyrelsen* därefter — under förmälan att de områden, som i år träffats svårast av torkan, till stor del sammanfaller med de områden, som hade svåra skördeskadorna år 1952 — understrukit angelägenheten av att förslag av den innebörd, som angivits i nyssnämnda skrivelse, snarast måtte föreläggas innevarande års höstriksdag.

I en till jordbruksdepartementet den 10 september 1955 inkommen skrift har *Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund* anhållit, att Kungl. Maj:t i fråga om stödåtgärder i anledning av skördeskadorna måtte låta samma principer, som kommer att fastställas för jordbruket, gälla även för tillämpliga delar av trädgårdsodlingen.

Lantbruksstyrelsen och jordbruksnämnden har i sin skrivelse utöver en närmare redogörelse för nyssnämnda förslag i korthet berört vissa övriga spörsmål, som tagits upp i de för utlåtande remitterade skrifterna.

I *lantbruksstyrelsens* och *jordbruksnämndens* gemensamma skrivelse den 16 augusti 1955 lämnar *jordbruksnämnden*, efter anmälan av de remitterade skrifterna, på basis av föreliggande material en preliminär redogörelse för bland annat skördeläget. Nämnden framhåller därvid, att tidpunkten ännu icke är inne för en någorlunda säker bedömning av omfattningen utav årets skördeskadorna. Till grund för uppskattningen föreligger nämligen än så länge endast skörderapporter per den 15 juli 1955, enligt vilka utsikterna för årets skörd på intet sätt syntes katastrofala trots den kalla och regniga våren.

Jordbruksnämnden framhåller, att den intensiva torka, som rätt efter det att rapporterna per den 15 juli avgavs, har väsentligt försämrat skördeutsikterna, framför allt för vårsåden och potatisen. Att döma av nederbördens fördelning på olika delar av landet finnes det hårdast drabbade större området i ett brett bälte kring en linje Stockholm—Göteborg. Bältet täcker praktiskt taget hela norra Götaland och östra Svealand. Sagda område har under tiden den 6 juli—6 augusti (31 dygn), bortsett från några strängt begränsade lokala skurar, erhållit mindre än 5 millimeter regn. Stora delar av Uppland, Södermanland och Östergötland har under tiden därefter fram till den 16 augusti varit praktiskt taget nederbördsfria.

Vidare anför jordbruksnämnden, att det redan av julirapporterna framgår, att jordbrukets produktionsvolym under regleringsåret 1955/56 kommer att bli betydligt lägre än man räknade med i normkalkylen våren 1955. Enbart för brödsäd torde man få räkna med ett inkomstbortfall, som överstiger 100 miljoner kronor. Härtill kommer, bland annat, sannolikt starkt ökade kostnader för importfodermedel, i den mån önskemålet att hålla underlaget för animalieproduktionen någorlunda intakt skall kunna förverkligas. Nämnden erinrar i detta sammanhang om att jordbrukarna enligt prisöverenskommelsen på våren 1955 äger erhålla kompensation för inkomstbortfall på grund av minskad skörd, i den mån bortfallet överstiger 4 procent av jordbrukets totala inkomstsumma enligt den på våren uppgjorda prognosen. Huruvida inkomstbortfallet kommer att bli större än 4 procent, motsvarande cirka 160 miljoner kronor, är ännu för tidigt att yttra sig om. Undersökning härav skall ske på grundval av skörderapporter per den 15 oktober 1955. Det förefaller emellertid nämnden sannolikt att så kommer att bli fallet.

Även om skadornas totala omfattning sålunda ännu icke kan slutligt överblickas, anser jordbruksnämnden det dock uppenbart, att jordbruket i de delar av landet, som särskilt hårt drabbats av torkan, i år kommer att ställas inför ett betydande inkomstbortfall. För ett stort antal jordbrukare torde detta medföra kreditvärigheter av sådan natur, att katastrofala följder kan uppkomma, därest icke hjälp lämnas från statens sida. Nämnden erinrar i detta sammanhang om att vissa delar av torkområdet drabbades av skördeskador även 1952 och/eller 1954 samt att många jordbrukare redan till följd därav befinner sig i ett ansträngt finansiellt läge.

Med hänsyn till vad nu anförts har jordbruksnämnden funnit det angeläget att bilda sig en uppfattning om i vad mån omedelbara åtgärder behöver vidtagas från myndigheternas sida för att dels undvika katastrofsituationer, dels underlätta för jordbrukarna i de drabbade områdena att hålla animalieproduktionen uppe under det kommande året. Nämnden har i detta syfte haft överläggningar med ordförandena i Sveriges lantbruksförbund och Riksförbundet Landsbygdens folk jämte vissa företrädare för jordbrukets ekonomiska organisationer, föreningen Svensk spannmålshandel och spannmålsimportörerna. Nämnden anför, att därvid särskilt har understrukits önskvärdheten av att jordbrukarna omedelbart får kännedom om huruvida och vid vilken tidpunkt de av torkan hårdast drabbade jordbrukarna kan påräkna hjälp från statens sida i fråga om kreditlättnader. Visserligen är man enligt nämnden på det klara med att beslut i denna fråga kräver riksdagens medverkan, men det har framhållits, att redan ett förslag från lantbruksstyrelsen och nämnden skulle åstadkomma en lugnande verkan. Denna verkan skulle avsevärt förstärkas om ett sådant förslag omedelbart behandlades i Kungl. Maj:ts kansli och snarast ledde till beslut om proposition i ärendet till den riksdagssession, som börjar i mitten av oktober. Nämnden anför vidare, att det i detta sammanhang har framhållits, att jordbrukarna har en stor växelportfölj, som förfaller den 1 oktober

och att många jordbrukare har stora svårigheter att utan hjälp infria sina växlar. Nämnden uppger, att därest beslut om kreditlättnader vore att förvänta i början av riksdagssessionen, i vart fall jordbrukets organisationer skulle vara villiga att i trängande fall bevilja något anstånd.

Efter nyssnämnda överläggningar har lantbruksstyrelsen och jordbruksnämnden, efter samråd, avlåtit en gemensam skrivelse i ämnet till Kungl. Maj:t. Som en första åtgärd i anledning av årets skörde-skador föreslår *lantbruksstyrelsen* och *jordbruksnämnden* i skrivelsen, att statliga stödlån snarast möjligt skall utlämnas till de av kreditsvårigheter hårdast drabbade jordbrukarna. Ämbetsverken anmäler vidare, att de längre fram ämnar taga ställning till frågan, huruvida skäl föreligger att, på samma sätt som skett under regleringsåret 1954/55, lämna bidrag utan återbetalningsskyldighet till jordbrukare, som är i trängande behov därav. Ämbetsverken har nämligen ansett lämpligt att först avvakta resultatet av den närmare undersökning av skörde-skadornas omfattning, som nämnden blivit anbefalld att utföra i samråd med lantbruksstyrelsen. Redan i sin förevarande skrivelse uttalar emellertid ämbetsverken, att därest frågan om kontanta bidrag till de hårdast drabbade jordbrukarna längre fram skulle aktualiseras, dylika bidrag bör avräknas på den kom-pensation, som kan komma att räknas jordbruket till godo enligt 4-procentregeln.

Syftet med lånehjälpen bör enligt lantbruksstyrelsens och nämndens mening i princip endast vara att bidraga till att avhjälpa de kredit-svårigheter, som kan uppkomma till följd av inkomstbortfall i anledning av skörde-skador, och att på så sätt förebygga, att dessa skador får en för vederbörande jordbrukare katastrofal verkan.

I fråga om grunderna för lånehjälpen förordar ämbetsverken, att dessa skall i väsentliga delar utformas i överensstämmelse med stadgandena i 1954 års kungörelse om stödlån till jordbrukare. Med hänsyn bland annat till det angivna syftet för lånehjälpen finner ämbetsverken dock vissa avvikelser från dessa bestämmelser vara motiverade. I fråga om dessa avvikelser anföres i huvudsak följande.

Vad först gäller *räntefoten* må erinras om att de statliga stödlånen i anledning av 1954 års skörde-skador löper med 4 procent ränta. Med hänsyn till den förändring i det allmänna ränteläget, som numera ägt rum, synes enligt ämbetsverkens mening en höjning av räntefoten till 4 1/2 procent vara väl motiverad. Det bör dock understrykas, att denna högre räntefot bör tillämpas endast så länge det nuvarande ränteläget äger bestånd. Ämbetsverken förutsätter sålunda, att Kungl. Maj:t, därest det allmänna ränteläget skulle nedjusteras, kommer att vidtaga motsvarande sänkning av räntan å nu ifrå-gavarande lån.

I anslutning till vad lantbruksstyrelsen och nämnden anfört om att lånen i och för sig ej bör innefatta något särskilt bidrag från det allmänna sidan utan endast ha till uppgift att bidraga till att avhjälpa de av skörde-skadorna vållade kredit-svårigheterna torde skäl ej föreligga att bibehålla den i 1954 års stödlånekungörelse medgivna *räntefriheten* under två år. Om räntefriheten borttages, bör emellertid uppmärksammas, att skörde-skadorna för

många jordbrukare torde komma att bli av sådan omfattning, att det — oavsett vilka stödåtgärder, som i övrigt vidtages från det allmännas sida — kan bli svårt för dem att under de första åren betala ränta å de erhållna stödlånen. Ämbetsverken föreslår därför, att ränta visserligen skall beräknas redan från tiden för lånets utlämnande men att skyldighet att gälda ränta icke skall föreligga under de första två åren. Den under sagda tid upplupna räntan skall i stället läggas till det belopp, som vid utgången av den amorteringsfria tiden av två år skall förräntas och amorteras.

Vad härefter gäller *amorteringstiden* erinrar ämbetsverken om att denna enligt 1954 års stödlånekungörelse i regel skall utgöra fem år, dock att lantbruksnämnderna skall ha möjlighet att i särskilda fall medge förlängning till tio år. Med hänsyn till omfattningen av de skador, det här är fråga om, torde man få räkna med att det ofta ej kommer att bli möjligt för jordbrukarna att fullgöra amorteringsskyldigheten på så kort tid som fem år, i synnerhet som vissa delar av de områden, där lånen i första hand torde bli aktuella, drabbats av svag skörd även åren 1952 och/eller 1954 samt många av de jordbrukare, som nu kan väntas söka stödlån, även torde ha att fullgöra återbetalningsskyldighet på grund av tidigare erhållna stödlån eller eljest torde ha fått sin ekonomi försvagad till följd av skördeskadorna under de senaste åren. I detta sammanhang må erinras om att lantbruksstyrelsen funnit en omprövning av amorteringstiden för de tidigare beviljade stödlånen nödvändig och därför i skrivelse till lantbruksnämnderna rekommenderat dessa att, om ansökan därom göres, i regel medge förlängning av sagda tid till tio år. Ämbetsverken finner det med hänsyn till vad nu anförts för sin del mest ändamålsenligt, att man redan nu för här ifrågakarande lån räknar med en normal amorteringstid av tio år. I särskilda fall, då skadorna är mycket betydande, bör möjlighet finnas att medge förlängning av amorteringstiden till högst 15 år.

Vad angår frågan om *lånens storlek* må framhållas, att enligt 3 § första stycket 1954 års stödlånekungörelse lån i allmänhet ej må beviljas till högre belopp än som motsvarar två tredjedelar av den förlust, sökanden beräknas ha lidit. Något hinder att bibehålla en dylik bestämmelse i den nya stödlånekungörelsen torde enligt ämbetsverken ej föreligga i och för sig. Ämbetsverken finner sig dock böra framhålla, att man särskilt i sådana fall, då skadorna är av stor omfattning, ej sällan torde få räkna med att ett lånebelopp, motsvarande två tredjedelar av den lidna förlusten, icke är tillräckligt för att sökanden skall kunna övervinna de av skördeskadorna förorsakade kreditsvårigheterna och att det sålunda ej sällan kan finnas nödvändigt att utlämna lån till högre belopp än som motsvarar två tredjedelar av den lidna förlusten.

Ämbetsverken vill slutligen beröra ett mera detaljbetonat spörsmål rörande *kravet på säkerhet för stödlån*. I 1954 års stödlånekungörelse stadgas som allmän princip, att för lån skall ställas säkerhet som lantbruksnämnden finner tillfredsställande ur det allmännas synpunkt. Från kravet på sådan säkerhet må dock göras eftergift, om lånebeloppet ej överstiger 3 000 kronor eller om det, vid lån å högre belopp, möter svårighet för sökanden att ställa dylik säkerhet och lantbruksnämnden finner sannolikt, att han kommer att fullgöra honom åliggande betalningsskyldighet. Undantagsbestämmelsen beträffande lånebelopp å högst 3 000 kronor torde ha tillkommit i syfte att förenkla förfarandet såväl för de lånesökande som för lantbruksnämnderna. Ämbetsverken är även av den uppfattningen, att man beträffande lån å dylika relativt begränsade belopp regelmässigt ej bör fordra säkerhet. Erfarenheterna vid tillämpningen av 1954 års stödlånekungörelse har emellertid visat, att det är förenat med vissa olägenheter att i författ-

ningen angiva en fix gräns härvidlag. Denna har nämligen ej sällan uppfattats så, att det skulle föreligga en ovillkorlig rätt för lånesökande att erhålla lån upp till 3 000 kronor utan säkerhet, således även i sådana fall, då lantbruksnämnderna med hänsyn till sökandens personliga förhållanden ansett sig ha anledning betvivla, att han kommer att söka fullgöra sin betalningsskyldighet. Det synes därför enligt ämbetsverkens mening mest ändamålsenligt, att den särskilda bestämmelsen beträffande lån å högst 3 000 kronor utgår ur lånekungörelsen och att det i stället får ankomma på lantbruksnämnderna att fritt pröva, huruvida beträffande mindre lån skall fordras säkerhet eller ej. Vid en dylik prövning bör dock, såsom nyss antytts, gälla att säkerhet i regel ej bör fordras.

Ansökningstiden för lån i anledning av 1955 års skördeskador bör förslagsvis utgå den 31 oktober 1955, dock att, om särskilda skäl föreligger, lantbruksnämnderna bör äga till prövning upptaga ansökningar, som inkommer senare.

För att låneverksamheten skall kunna komma i gång utan dröjsmål är det enligt ämbetsverkens mening angeläget, att lantbruksnämnderna så snart som möjligt får in ansökningar från åtminstone flertalet av dem, som önskar begagna stödlånemöjligheterna, och därefter får börja granskningen av dessa ansökningar. Därest Kungl. Maj:t beslutar proposition till innevarande års höstriktsdag i huvudsaklig överensstämmelse med det framlagda förslaget, torde det enligt ämbetsverken vara lämpligt, att lantbruksnämnderna omedelbart därefter börjar tillhandahålla ansökningsblanketter samt vidtager en preliminär granskning av inkomna ansökningar, så att definitiva beslut i anledning av dessa kan fattas, så snart propositionen behandlats av riksdagen.

Beträffande medelsbehovet för lånen erinrar lantbruksstyrelsen och jordbruksnämnden om att av de under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, till Stödlån till jordbrukare anvisade investeringsanslagen den 1 juli 1955 återstod utnyttjat ett belopp av drygt 3 000 000 kronor. Ämbetsverken föreslår, att detta belopp, i den omfattning det alltjämt står till förfogande, får användas för stödlån på grund av skördeskador år 1955. Med hänsyn till det stora inkomstbortfall för jordbruket, som redan nu kan förutses, samt med beaktande av att skadorna denna gång icke är av lokal natur utan drabbat stora områden utgår ämbetsverken från att lånebehovet kommer att bli av betydligt större omfattning än år 1954. Ämbetsverken föreslår därför en förstärkning av lånefonden med 60 000 000 kronor samt upplyser, att avsikten är att i samband med omräkningen av jordbrukskalkylen i november överväga frågan om en ökning av detta belopp. Därest de föreslagna lånebestämmelserna kommer att godtagas, bör nämligen vid sagda tid alla ansökningar om stödlån ha inkommit till lantbruksnämnderna.

Lantbruksstyrelsen anmäler i sin skrivelse den 26 maj 1955, att Riksförbundet Landsbygdens folk i en skrift till lantbruksstyrelsen den 10 maj 1955 anhållit, att åtgärder måtte vidtagas för att bereda sådan jordbrukare, som erhållit stödlån på grund av 1952 års skördeskador, största möjliga lättnad i fråga om lånets återbetalning i fall, då låntagaren drabbats av skördeskador även år 1954 och på grund härav eller av annan anledning

befinner sig i ekonomiska svårigheter. Riksförbundet har i sin skrift bland annat hänvisat till föreliggande möjligheter att i mån av behov förlänga amorteringstiden för stödlån på grund av skördeskador år 1952. För det fall att låntagaren befinner sig i utpräglade ekonomiska svårigheter, har riksförbundet vidare ifrågasatt, om lantbruksstyrelsen icke borde utrustas med befogenhet att avskriva stödlån.

De i skriften från Riksförbundet Landsbygdens folk påtalade svårigheterna för jordbrukarna finner lantbruksstyrelsen i hög grad beaktansvärda. Styrelsen anför, att den vid sitt övervägande av de åtgärder, varigenom ifrågavarande jordbrukare skulle kunna beredas erforderlig lättnad, funnit ett genomförande av en mera liberal tillämpning av gällande bestämmelser om förlängning av amorteringstiden för stödlånen vara den åtgärd, som i första hand bör komma i fråga. I de fall då jordbrukare erhållit stödlån på grund av skördeskador under såväl år 1952 som år 1954, bör sålunda enligt styrelsens mening förlängning till högst tio år efter ansökning kunna medges utan någon mera ingående behovsprövning. Styrelsen anmäler i detta sammanhang sin avsikt att utfärda anvisningar härom till lantbruksnämnderna.

Genom förlängning av amorteringstiden från normalt fem till tio år reduceras beloppet av varje särskild amortering med 50 procent. Lantbruksstyrelsen framhåller, att enbart en sådan uppmjukning av lånevillkoren i åtskilliga fall icke torde vara ägnad att ge låntagaren tillräcklig hjälp. En effektivare hjälp kan enligt styrelsens mening behövas i sådana fall, då låntagarens ekonomi kommit att utsättas för särskilt starka påfrestringar, t. ex. om den av skördeskadorna orsakade förlusten varit onormalt stor eller om, utan att så varit fallet, även andra omständigheter än skördeskador bidragit till att försämra hans ekonomiska ställning. Styrelsen anser, att i dylika fall möjlighet bör finnas att framflytta tidpunkten för lånets amortering, förslagsvis ytterligare högst två år utöver den tid, som enligt nu gällande bestämmelser är amorteringsfri. En förutsättning härför torde emellertid böra vara, att lånebeloppet i och för sig icke kan anses ringa. Styrelsen föreslår därför, att en generell gräns sättes vid omkring 1 000 kronor, så att den ifrågasatta förlängningen av den amorteringsfria tiden som regel icke skall beviljas, om lånet understiger detta belopp. Ytterligare förutsätter styrelsen, att den för lånet förut fastställda amorteringsplanen skall avpassas så, att lånet likväl kan beräknas bli slutbetalat senast inom tolv år. Ett genomförande av styrelsens förslag kräver ändring av 4 § andra stycket i förut omförmälda stödlånekungörelse.

I remissutlåtande den 26 augusti 1955 över lantbruksstyrelsens och jordbruksnämndens framställning anför *statskontoret*, att något subventionsmoment icke bör ingå i stödlåneverksamheten. Statskontoret finner de av lantbruksstyrelsen och jordbruksnämnden föreslagna bestämmelserna i hudsak väl avvägda.

Fullmäktige i riksbanken anför i remissutlåtande den 5 september 1955, att fullmäktige i likhet med lantbruksstyrelsen och jordbruksnämnden anser det ofrånkomligt, att åtgärder skyndsamt vidtages för att lämna finansiell hjälp i form av lån till sådana jordbrukare, som i år särskilt svårt drabbats av skörde-skador. Av tänkbara former för dylik hjälp, nämligen statlig kreditgaranti eller stödlån, anser fullmäktige av flera skäl stödlåneformen vara att föredraga. I fråga om bestämmelserna anför fullmäktige vissa erinringar.

Över lantbruksstyrelsens framställning om ändring av bestämmelserna om amorteringsfrihet i 4 § kungörelsen den 19 december 1952 (nr 764) om stödlån till jordbrukare har *statskontoret* efter remiss avgivit utlåtande den 30 augusti 1955. Statskontoret anför, att då det synes önskvärt, att 1952 års stödlån nedamorteras så snabbt som möjligt, ämbetsverket för sin del ifrågasätter, om icke anstånd med amorteringarnas början bör medgivnas för endast ett år.

Fullmäktige i riksbanken anför i remissutlåtande den 1 september 1955, att fullmäktige i likhet med lantbruksstyrelsen och på de grunder styrelsen anfört anser det ofrånkomligt, att jordbrukare, som erhållit stödlån på grund av skörde-skador under såväl år 1952 som år 1954, bör beredas lättnad i vissa fall och att fullmäktige därför anser sig böra tillstyrka bifall till styrelsens förslag.

Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund anför i sin skrift, att förbundet anser det rimligt, att vid uppgörandet av stödprogrammet mot skörde-skador inom jordbruket samma bedömningsgrunder tillämpas för erhållande av statligt stöd för skörde-skador på frilandsodlingar av köksväxter och bär även inom trädgårdsodlingen. Förbundet upplyser, att den fältmässiga köksväxtodlingen inom jordbruket uppgår till cirka 10 000 hektar, medan arealen frilandsodling i handelsträdgårdar utgör cirka 4 500 hektar. Till största delen omfattar den senare odlingen samma kulturer som inom jordbruket, varför samma principer beträffande stödåtgärder mot skörde-skador på dessa kulturer bör kunna tillämpas, oavsett om odlingen bedrivs inom jordbruk eller handelsträdgård.

Lantbruksstyrelsen och *statens jordbruksnämnd* föreslår i gemensamt remissutlåtande den 13 september 1955 över framställningen, att av torkan hårt drabbade odlare av köksväxter på friland (inklusive jordgubbar och hallon), oavsett om odlarna betraktas som jordbrukare eller handelsträdgårdsmästare, skall få möjlighet att söka stödlån. Ämbetsverken anser dock, att lån icke bör beviljas handelsträdgårdsmästare, som erhåller huvudparten av sina inkomster från andra grenar av sin verksamhet än köksväxtodling på friland. Till vägledning för beviljande av stödlån bör sålunda enligt ämbetsverken gälla, att företagaren i fråga normalt har sin huvudsakliga försörjning från odling av köksväxter eller trädgårdsbären jordgubbar och hallon.

I ett till jordbruksdepartementet den 20 september 1955 inkommet utlåtande anför *statskontoret*, att ämbetsverket för sin del icke vill motsätta sig handelsträdgårdsmästareförbundets framställning. Något subventions-

moment bör enligt statskontorets mening icke ingå i stödlåneverksamheten. Det synes statskontoret vidare böra uppställas som ovillkorlig förutsättning för lån, att trädgårdsmästarens verksamhet helt eller till övervägande del hänför sig till frilandsodling.

Departementschefen

Departementschefen har anfört i huvudsak följande.

»I stora delar av vårt land har väderleksförhållandena under våren och sommaren 1955 varit synnerligen ogynnsamma för jordbruksnäringen. På grund av ovanligt sen snösmältning och tjällossning samt kall och regnig väderlek försenades vårsådden och hämmades utvecklingen av vallar och höstsådda grödor flerstädes avsevärt. Varm väderlek under slutet av juni och början av juli påskyndade visserligen utvecklingen och förbättrade skördeutsikterna, men den långvariga och intensiva torkan medförde en allvarlig och tämligen allmän försämring av såväl betena som den växande grödan i övrigt och vållade inom stora områden betydande skador på skörden. Med anledning därav har statens jordbruksnämnd fått i uppdrag att i samråd med lantbruksstyrelsen närmare utreda omfattningen och arten av de mera väsentliga skadorna på skörden. Utredningen är ännu icke avslutad, varför det icke är möjligt att här lämna någon närmare redogörelse för skadornas omfattning. Redan av de nu föreliggande upplysningarna framgår emellertid klart, att inom betydande områden de enskilda jordbrukarna i ett stort antal fall drabbats av så omfattande skador, att de kommer att få vidkännas ett avsevärt inkomstbortfall och ställas inför kreditvärigheter av sådan natur, att katastrofala följder kan uppkomma för den enskilde. Enligt min mening föreligger ett trängande behov av åtgärder från statsmakternas sida för att mildra verkningarna av skadorna.

Till frågan om formerna för dessa åtgärder synes emellertid slutlig ställning icke böra tagas nu. I enlighet med riksdagens beslut våren 1955 (prop. 1955: 180, JoU 25, rskr. 320) torde sålunda spørgsmålet om kompensation för inkomstbortfall på grund av minskad skörd icke böra prövas, förrän den i vårens prisöverenskommelse avtalade omräkningen av jordbrukskalkylen ägt rum. Därvid torde även mera fullständiga upplysningar om skördeskadornas art och omfattning bli tillgängliga. Jag vill i detta sammanhang erinra om att jordbruket enligt denna överenskommelse äger erhålla kompensation för inkomstbortfall på grund av minskad skörd, i den mån bortfallet överstiger 4 procent av jordbrukets totala intäkter enligt den våren 1955 uppgjorda jordbrukskalkylen (justerad för de i överenskommelsen förutsatta prisändringarna). Enligt överenskommelsen skall vidare omräkning av jordbrukskalkylen ske efter vissa regler på grundval av skörde-rapporterna per den 15 oktober 1955. För att i möjligaste mån påskynda utredningsarbetet i samband med kalkylomräkningen har Kungl. Maj:t efter framställning av jordbruksnämnden i samråd med jordbrukets för-

handlingsdelegation beslutat, att tidpunkten för avgivandet av skörderapporterna flyttas från den 15 till den 1 oktober.

Som jag redan anført, är det uppenbart, att det av årets skördeskador orsakade inkomstbortfallet för ett stort antal jordbrukare medför sådana likviditetssvårigheter, att skyndsamt hjälp är av nöden. Enligt min mening bör man därför icke vänta på resultatet av nyssnämnda utredning och omräkning av jordbrukskalkylen utan snarast möjligt vidtaga de hjälpåtgärder, som är möjliga utan att utredningen och omräkningen föregripes. Jag ansluter mig därför till lantbruksstyrelsens och jordbruksnämndens förslag att i avbidan härpå möjlighet skapas att lämna stödlån till sådana jordbrukare, som på grund av felslagen skörd lidit väsentlig förlust och fördenskull behöver ekonomiskt bistånd. Syftet med stödlånen bör vara att bidra till att avhjälpa de kreditssvårigheter, som uppkommer till följd av förlusten. Såsom Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund anført bedrives odling av köksväxter, jordgubbar och hallon såväl fältmässigt inom jordbruket som på friland i handelsträdgårdar. Med hänsyn härtill bör beträffande stödlån i anledning av skördeskador på dessa odlingar samma principer kunna tillämpas, oavsett om odlingen bedrives inom jordbruk eller handelsträdgård. Jag ansluter mig därför till förslaget att även handelsträdgårdsmästare, som normalt erhåller huvudparten av sina inkomster från odling på friland av köksväxter, jordgubbar eller hallon, i likhet med jordbrukare bör få möjlighet att erhålla stödlån på grund av väsentligt felslagen skörd i fråga om nämnda odlingar.

Vad angår den närmare utformningen av stödlånen anser jag, att denna lämpligen bör anknyta till de bestämmelser, som enligt kungörelsen 1954: 723 gäller för dylika lån med anledning av 1954 års skördeskador. Såsom förutsättning för lån bör sålunda gälla, att jordbrukaren på grund av felslagen skörd år 1955 har lidit väsentlig förlust och av denna anledning är i behov av ekonomiskt bistånd samt att han gjort vad på honom ankommit för att motverka förlusten. Liksom år 1954 torde vidare lån som regel ej böra beviljas till högre belopp än som motsvarar två tredjedelar av den inkomstminskning, skadorna beräknas ha medfört.

Bland annat med hänsyn till det angivna syftet med lånen bör dessa även denna gång löpa med ränta. Räntefoten, som för 1954 års stödlån utgör 4 procent, synes med anledning av den förändring i det allmänna ränteläget, som sedermera ägt rum, böra bestämmas till 4 1/2 procent. Jag förutsätter dock att, därest det allmänna ränteläget skulle föranleda därtill, Kungl. Maj:t skall äga att under löpande lånetid besluta om ändring av denna räntesats.

Beträffande 1954 års stödlån gäller, att låntagarna är befriade från att erlägga ränta under de två första åren av lånets löptid för belopp upp till 10 000 kronor. Lantbruksstyrelsen och jordbruksnämnden har ej funnit skäl föreligga att bibehålla denna räntefrihet. Ämbetsverken har i stället föreslagit, att ränta skall beräknas redan från tiden för utlämnandet av lån men att någon skyldighet att gälda räntan icke skall föreligga under de

två första åren. Den under sagda tid upplupna räntan avses i stället skola läggas till kapitalbeloppet. Riksbanksfullmäktige har tillstyrkt ämbetsverkens förslag om slopande av räntefriheten men har avstyrkt förslaget om uppskjutande av de två första årens ränteinbetalningar. För min del finner jag det med hänsyn till den föreliggande situationen skäligt att i viss utsträckning bibehålla systemet med räntefrihet samt att i övrigt medge uppskjutande av inbetalningen av de två första årens räntor. Jag anser sålunda, att låntagare, vars brukningsenhet icke innehåller mer än 20 hektar åker samt till åker omräknad ängs- och betesmark, bör åtnjuta räntefrihet för visst lånebelopp under de två första åren av lånetiden. Det torde därvid vara till fyllest, om sagda belopp fastställes till 3 000 kronor. Lantbruksnämnderna bör undantagsvis kunna medge låntagare, vars brukningsenhet innehåller mer än 20 hektar åker, samma förmån, därest brukningsenheten på grund av mindre lämplig form eller beskaffenhet ur lönsamhetssynpunkt ej är bättre än en genomsnittlig bärkraftig brukningsdel under nämnda arealgräns. Dylik räntefrihet bör även tillkomma handels-trädgårdsmästare, vars företag ej är av större omfattning än att för driften erfordras, förutom brukaren och tillfällig arbetskraft, allenast en helårsanställd arbetare. I fråga om lånebelopp, för vilket ränta skall utgå, bör räntan för nämnda båda år läggas till kapitalbeloppet samt därefter föräntas och amorteras i samma ordning som detta.

Amorteringstiden har för såväl 1952 års som 1954 års stödlån fastställts till fem år med rätt för lantbruksnämnderna att, om särskilda skäl föreligger, medge förlängning till tio år. För att lätta de ekonomiska svårigheterna för de jordbrukare, som drabbats av svag skörd såväl år 1952 som år 1954 och som i anledning därav erhållit stödlån, har lantbruksstyrelsen funnit sig böra rekommendera lantbruksnämnderna att, om ansökan därom göres, i regel medge förlängning av amorteringstiden till tio år. Med hänsyn härtill och då skälen för en längre amorteringstid blir än starkare om jordbrukare, som tidigare erhållit stödlån, nödgas söka sådana även i år, har lantbruksstyrelsen och jordbruksnämnden funnit mest ändamålsenligt att redan nu för här ifrågakarande lån räkna med en normal amorteringstid av tio år med möjlighet för lantbruksnämnderna att i särskilda fall, då skördeskadorna är mycket betydande, medge förlängning till högst 15 år. Riksbanksfullmäktige har emellertid icke ansett det lämpligt att fastställa en viss normaltids för stödlånens amortering utan har förordat den bestämmelsen, att lånen skall vara återbetalda senast tio år efter det att de beviljats, dock att om särskilda skäl föreligger lånetiden skall kunna utsträckas till högst 15 år. För min del anser jag, att amorteringstiden bör fastställas till normalt fem år, dock med möjlighet till förlängning till högst tio år, därest så anses påkallat med hänsyn till låntagarens ekonomiska ställning eller eljest särskilda skäl finnes. I undantagsfall, då särskilt ömmande skäl föreligger, bör kunna medges förlängning till högst 15 år. Vidare synes låntagarna — i likhet med vad som gäller beträffande 1954 års lån — böra erhålla två års amorteringsfrihet. — I likhet med riks-

banksfullmäktige anser jag det vidare lämpligt föreskriva, att det första amorteringsbeloppet skall avpassas så, att amorteringen de därpå följande åren kommer att utgå i jämna tiotal kronor.

Liksom fallet var beträffande stödlånen år 1954 bör, i anslutning till vad som gäller för avskrivningslån för inre och yttre rationaliseringsåtgärder, för de nu ifrågavarande lånen som regel krävas säkerhet, som kan anses tillfredsställande ur det allmännas synpunkt. Det är emellertid tydligt, att rigorösa fordringar härvidlag lätt kan medföra, att den hjälp, som åsyftas med den föreslagna låneverksamheten, icke blir effektiv. Jag vill därför understryka vad jag anförde i enahanda fråga föregående år, nämligen att anspråken på säkerhet icke får sättas så höga, att de otillbörligt försvårar långivningen i sådana fall, där det med hänsyn till lånesökandens personliga egenskaper och förhållanden i övrigt finnes anledning antaga, att han skall fullgöra sin betalningsskyldighet. För 1954 års stödlån gällde, att eftergift från kravet på säkerhet kunde medges, om lånebeloppet icke översteg 3 000 kronor eller om det, vid lån å högre belopp, mötte svårigheter för sökanden att ställa erforderlig säkerhet och lantbruksnämnden fann sannolikt, att han skulle komma att fullgöra betalningsskyldigheten. Med anledning av de erfarenheter, som gjorts i fråga om 1954 års lån, bör dessa bestämmelser undergå en mindre justering. I enlighet med lantbruksstyrelsens och jordbruksnämndens förslag bör sålunda kravet på en ur det allmännas synpunkt tillfredsställande säkerhet kunna efterges, om det — oavsett lånebeloppets storlek — möter svårigheter för sökanden att ställa nyssnämnda säkerhet eller om dylik eftergift eljest kan befinnas motiverad med hänsyn till beloppets ringa storlek och omständigheterna i övrigt. Förutsättningen för eftergift bör emellertid städse vara, att lantbruksnämnden finner sannolikt, att sökanden skall fullgöra sin betalningsskyldighet. Innebörden härav är, att den särskilda bestämmelsen beträffande lån å högst 3 000 kronor skall utgå och i fråga om dylika mindre lån ersättas med en fri prövning från den lånebeviljande myndighetens sida. I fråga om dessa mindre lån bör emellertid enligt min mening säkerhet alltjämt som regel icke fordras.

I likhet med vad som gäller för 1954 års stödlån bör lantbruksnämnd äga rätt att uppsäga stödlån till betalning å tid, som nämnden bestämmer, om låntagaren överlåter den brukningsenhet, som han innehade, då lånet beviljades, eller väsentlig del därav till ny ägare. Detsamma bör även gälla för det fall, att låntagaren är arrendator och brukningsenheten övertages av ny brukare. Jag finner sålunda ej skäl ansluta mig till det av riksbanksfullmäktige framförda förslaget, att stödlån i fall, som nu avses, automatiskt skall förfalla.

Riksbanksfullmäktige har anmält, att förfallodagen för amortering och ränta för tidigare stödlån i praktiken blivit den 31 december. För att undvika alltför stor arbetsanhopning vid årsskiftena för den låneförvaltande myndigheten har fullmäktige föreslagit en tidigare förfallodag. Mot en dylik ändring har jag icke något att erinra. Jag förordar därför, att den 1 december i regel skall angivas såsom förfallodag i lånevillkoren.

I fråga om 1954 års stödlån omhänderhades beviljandet av lånen och vad därmed sammanhänger av lantbruksnämnderna under lantbruksstyrelsens överinseende och i samarbete med hushållningssällskapen, medan utbetalningen och förvaltningen av lånen ankom på riksbanken. Riksbanksfullmäktige har nu föreslagit, att även beviljandet av stödlån skall överlätas å riksbanken utom i de fall, då lånesökanden icke erbjudit säkerhet eller saknar möjlighet att ställa sådan. I sistnämnda fall liksom i fråga om låneansökning, som avslagits av riksbanken, avses ärendet skola överlämnas till lantbruksnämnden för fortsatt handläggning.

Bland annat med hänsyn till karaktären av den långivning, varom här är fråga, kan jag icke ansluta mig till det av fullmäktige framförda förslaget. Emellertid finner jag det med tanke på den åtminstone i vissa län väntade stora anhopningen av låneansökningar och önskemålet om en så skyndsam behandling som möjligt av ansökningarna lämpligt, att en fördelning av arbetet med låneverksamheten äger rum mellan lantbruksnämnderna och riksbanken. Enligt min mening bör sålunda lantbruksnämnderna, till vilka ansökan skall ställas, pröva sökandes behov av lån, lånebeloppets storlek samt amorteringstidens längd. Därjämte bör det åligga lantbruksnämnderna att besluta, hurvida säkerhet skall ställas, samt fastställa beskaffenheten av sådan säkerhet. Det bör vidare ankomma på lantbruksnämnderna att avgöra, om sökande skall medgivas räntefrihet i enlighet med förenämnda grunder. Besked om beslutet skall översändas till riksbanken. På riksbanken bör därefter ankomma att införskaffa skuldförbindelse och eventuella säkerhetshandlingar, granska dessa handlingar samt utbetala lånebeloppet till sökanden. Kan denne icke lämna den föreskrivna säkerheten, skall riksbanken göra anmälan därom till lantbruksnämnden. Det bör därefter ankomma på nämnden att, om den så finner påkallat, upptaga frågan om säkerheten till förnyad prövning. Jag förutsätter, att ett nära samarbete skall uppehållas mellan lantbruksnämnden och riksbanken, så att ärendenas behandling underlättas och dubbelarbete undvikas. Riksbanken skall vidare omhänderha själva förvaltningen av stödlånen. Liksom beträffande tidigare stödlån skall det emellertid ankomma på lantbruksnämnd att besluta om uppsägning av lån. I låneverksamheten, som skall äga rum under lantbruksstyrelsens överinseende, bör lantbruksnämnderna även samarbeta med hushållningssällskapen. Lånen torde på samma sätt som förut utlämnade stödlån böra redovisas på riksbankens delfond av fonden för låneunderstöd. Frågan om ersättning till riksbanken för förvaltningen av de tidigare lånen har i avbidan på vidare erfarenheter ännu icke avgjorts. Vid sådant förhållande torde det även böra anstå med att bestämma gottgörelsen för riksbankens arbete med de nu föreslagna lånen.

Ansökan om stödlån bör göras senast den 1 december 1955. Hinder bör dock icke föreligga att till prövning upptaga ansökan, som inkommer efter nämnda dag, därest särskilda omständigheter föreligger. Då behovet av lån är trängande, är det angeläget, att ansökningarna upptages till behandling, så snart de kommit vederbörande lantbruksnämnd tillhanda, ävensom att

prövningen av säkerheten och utbetalningen av lånebeloppet verkställas utan dröjsmål.

I överensstämmelse med det anförda har inom jordbruksdepartementet upprättats ett förslag till kungörelse om stödlån till jordbrukare. Förslaget torde få fogas till detta protokoll som *bilaga A*.

Vad beträffar finansieringen av den sålunda föreslagna låneverksamheten har lantbruksstyrelsen och jordbruksnämnden erinrat om att av de under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, till Stödlån till jordbrukare under tidigare år anvisade investeringsanslagen kvarstår odisponerat ett sammanlagt belopp av omkring 3 000 000 kronor. Ämbetsverken föreslår, att detta belopp skall få tagas i anspråk för stödlån på grund av innevarande års skördeskador samt att därutöver skall anvisas ett belopp av 60 000 000 kronor. Det är givetvis icke möjligt att för närvarande med någon tillförlitlighet beräkna medelsbehovet. De av ämbetsverken föreslagna beloppen torde emellertid i nuvarande läge få anses vara till fyllest. Kungl. Maj:t torde sålunda böra dels inhämta riksdagens medgivande att för ändamålet få använda den del av nämnda investeringsanslag, som icke tagits i anspråk för stödlån i anledning av tidigare skördeskador, dels föreslå riksdagen att å kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 60 000 000 kronor, vilket bör benämnas Stödlån till jordbrukare. Skulle det, sedan flertalet ansökningar om stödlån inkommit till lantbruksnämnderna och det totala medelsbehovet sålunda bättre kan överblickas, visa sig att ytterligare medelsanvisning är påkallad, torde jag framdeles få framlägga förslag därom.

Som förut nämnts, har lantbruksstyrelsen föreslagit sådan ändring av 4 § kungörelsen den 19 december 1952 (nr 764) om stödlån till jordbrukare att, om särskilda skäl föreligger, amorteringsfrihet för stödlån kan medges under ytterligare högst två år utöver den tid, under vilken lånen enligt nu gällande bestämmelser är amorteringsfria. Avsikten med förslaget är att bereda de jordbrukare, som erhållit stödlån på grund av 1952 års skördeskador, lättnad i fråga om lånets återbetalning i de fall, då låntagarna drabbats av skördeskador även år 1954 eller år 1955 eller båda dessa år och den av skördeskadorna orsakade förlusten varit onormalt stor eller, utan att så är fallet, även andra omständigheter utanför låntagarens rådhighet än skördeskador bidragit till att försämra hans ekonomiska ställning. För min del vill jag förorda den av lantbruksstyrelsen föreslagna möjligheten till framflyttning av tidpunkten för amorteringen av 1952 års stödlån, om särskilda skäl föreligger. Sådana skäl bör icke anses vara för handen, om lånebeloppet i och för sig är ringa. Lantbruksstyrelsen har härutinnan angivit ett lånebelopp av omkring 1 000 kronor som ungefärlig undre gräns för beviljandet av förlängd amorteringsfrihet. Häremot synes icke vara något att erinra. Jag biträder även lantbruksstyrelsens förslag, att amorteringsplanen bör anpassas så, att lånet kan beräknas bli slutbetalat

senast tolv år efter dess beviljande. Förslag till författningsändring torde få fogas till detta protokoll såsom *bilaga B*.

Vad som anförts i framställningarna av styrelsen för Landsbygdspartiet Bondeförbundets sömrlandsdistrikt och Bohusläns småbrukarförbund föranleder icke i detta sammanhang något mitt vidare yttrande. Jag vill här blott erinra om att kungörelse utfärdats den 12 september 1955 angående tullfrihet för vete och råg, som införes för foderändamål och denatureras, varigenom möjligheten att skaffa foder till rimligt pris förbättrats.»

Utskottet

Väderleksförhållandena under den gångna våren och sommaren medförde inom stora områden av vårt land betydande skador för jordbruket. Med hänsyn härtill fick statens jordbruksnämnd i uppdrag att i samråd med lantbruksstyrelsen närmare undersöka omfattningen och arten av de mera väsentliga skörde-skador, som kunde föranledas därav. De redan föreliggande upplysningarna gav emellertid vid handen, att det inkomstbortfall, som skulle komma att uppstå på grund av dessa skador, skulle ställa ett stort antal jordbrukare inför sådana likviditetssvårigheter, att omedelbar hjälp var av behovet påkallad. På grund härav ansåg departementschefen det nödvändigt att, oaktat nyssnämnda undersökning och den i vårens prisöverenskommelse avtalade omräkningen av jordbrukskalkylen ännu icke var slutförda, föreslå de hjälpåtgärder, som var möjliga utan att utredningen och omräkningen föregreps. I föreliggande proposition har därför förordats, att stödlån under vissa villkor skall kunna beviljas sådana jordbrukare, som på grund av fetslagen skörd lidit väsentlig förlust och förden-skull behöver ekonomiskt bistånd. Vidare bör enligt förslaget även handelsträdgårdsmästare, som normalt erhåller huvudparten av sina inkomster från odling på friland av köksväxter, jordgubbar eller hallon, kunna erhålla stödlån för mera betydande skador på dessa odlingar. Vad departementschefen sålunda förordat biträdes av utskottet.

I likhet med departementschefen finner utskottet lämpligt, att grunderna för lånehjälpen skall i väsentliga delar utformas i anslutning till bestämmelserna i 1954 års kungörelse om stödlån till jordbrukare (1954: 723). Med hänsyn till att syftet med stödlånen i princip bör vara att bidra till att avhjälpa de på grund av skördeförlusterna uppkomna kredit-svårigheter-na, har i propositionen dock vissa avvikelser från nyssnämnda bestämmelser ansetts motiverade.

Vad först angår räntan för stödlånen föreslås sålunda, att räntefoten med beaktande av det nuvarande allmänna ränteläget skall höjas från 4 till 4 1/2 procent, motsvarande obligationslåneräntan för statslån. För vissa låntagare, som enligt förslaget skall åtnjuta ränte- och amorteringsfrihet under två år, kommer räntesatsen emellertid i realiteten att bli lägre än

4 1/2 procent. Utskottet får vidare erinra om att i propositionen förutsättes att — därest det allmänna ränteläget skulle föranleda därtill — Kungl. Maj:t skall äga att under löpande lånetid besluta om ändring av räntesatsen. Vid angivna förhållanden avstyrker utskottet det i motionerna I: 566 och II: 695 framförda yrkandet om sänkning av räntefoten till 3 1/2 procent. Även i övrigt ansluter sig utskottet till propositionens förslag beträffande ränta och amortering.

Enligt propositionen skall för stödlånen — liksom i motsvarande fall år 1954 — i princip krävas säkerhet, som befinnes tillfredsställande ur det allmännas synpunkt. I anslutning härtill understryker departementschefen änyo angelägenheten av att anspråken på säkerhet icke sättes så höga, att de otillbörligt försvårar lånegivningen i sådana fall, där det med hänsyn till lånesökandens personliga egenskaper och förhållanden i övrigt finnes anledning antaga, att han skall fullgöra sin betalningsskyldighet. Beträffande 1954 års lån stadgades, att eftergift från kravet på säkerhet kunde medges, om lånebeloppet icke översteg 3 000 kronor eller om det, vid lån å högre belopp, mötte svårigheter för sökanden att ställa erforderlig säkerhet och lantbruksnämnden fann sannolikt, att han skulle komma att fullgöra betalningsskyldigheten. Erfarenheterna vid tillämpningen av denna bestämmelse har emellertid visat, att det är förenat med vissa olägenheter att i detta sammanhang fixera gränsen till ett visst belopp. En dylik bestämmelse har nämligen ej sällan uppfattats så, att det skulle föreligga en ovillkorlig rätt för lånesökande att erhålla lån upp till 3 000 kronor utan säkerhet även i sådana fall, där lantbruksnämnderna med hänsyn till sökandens personliga förhållanden ansett sig ha anledning att betvivla, att han kommer att söka fullgöra sin betalningsskyldighet. Av anförda skäl biträder utskottet, med avstyrkande av motionerna I: 566 och II: 695 i denna del, Kungl. Maj:ts förslag, att den särskilda bestämmelsen beträffande lån å högst 3 000 kronor skall utgå och i fråga om dylika mindre lån ersättas med en fri prövning från den lånebeviljande myndighetens sida. Såsom framhålles i propositionen bör emellertid beträffande dessa mindre lån säkerhet alltjämt som regel icke fordras. För att vinna största möjliga enhetlighet vid tillämpningen av bestämmelserna om säkerhet är det enligt utskottet önskvärt, att lantbruksnämnderna erhåller sådana direktiv, att olika tolkningar om möjligt undvikas.

Vad i övrigt anförts i propositionen angående grunderna för låneverksamheten föranleder ingen erinran från utskottets sida.

Beträffande låneverksamhetens finansiering föreslås i propositionen, att för ändamålet skall tagas i anspråk dels ett belopp av omkring 3 000 000 kronor, som kvarstår odisponerat av tidigare till stödlån åt jordbrukare anvisade investeringsanslag, dels därutöver ett nytt investeringsanslag av 60 000 000 kronor. Departementschefen framhåller därvid, att det givetvis ställer sig svårt att med någon tillförlitlighet beräkna medelsbehovet, innan flertalet låneansökningar inkommit till lantbruksnämnderna och det totala medelsbehovet sålunda bättre kan överblickas. Vid angivna förhållanden

torde de föreslagna beloppen enligt utskottets mening vara till fyllest. Där-
est ytterligare medelsanvisning skulle visa sig påkallad, förutsätter utskot-
tet, att förslag därom kommer att framläggas framdeles. Utskottet finner
sig icke kunna förorda att i detta sammanhang till behandling upptages
spörsmålet om bidrag utan återbetalningsskyldighet till jordbrukare, som
är i särskilt behov därav. Med hänsyn härtill avstyrker utskottet bifall till
vad i motionerna I: 566 och II: 695 yrkas i denna del.

I fråga om 1952 års stödlån föreslår Kungl. Maj:t sådan ändring av 4 §
kungörelsen 1952: 764 att, om särskilda skäl föreligger, amorteringsfrihet
för stödlån kan medges under ytterligare högst två år utöver den tid, under
vilken lånen enligt nu gällande bestämmelser är amorteringsfria. Sådana
skäl bör emellertid icke anses vara för handen, om lånebeloppet i och för sig
är ringa. Som undre gräns härutinnan anges i propositionen ett lånebelopp
av omkring 1 000 kronor. Gentemot detta yrkas i motionerna I: 564 och
II: 693, att jämväl den räntefria tiden för sådana stödlån skall kunna för-
längas på motsvarande sätt samt att förlängd amorterings- och räntefrihet
må kunna beviljas även för lägre lånebelopp än 1 000 kronor. Utskottet fin-
ner det för sin del angeläget att de jordbrukare, som erhållit stödlån på
grund av 1952 års skördeskador, beredes lättnader i fråga om lånens åter-
betalning i de fall, då låntagarna drabbats av skördeskador även år 1954
eller år 1955. Den i propositionen föreslagna uppmjukningen av lånevill-
koren torde enligt utskottet vara väl ägnad att ge dessa låntagare behövlig
hjälp. Därvid förutsätter utskottet emellertid, att förlängning av den amor-
teringsfria tiden även skall kunna beviljas för lån understigande 1 000 kro-
nor, om särskilt ömmande omständigheter föranleder därtill. Några åtgärder
därutöver är utskottet icke berett att förorda. Utskottet får sålunda avstyrka
motionerna I: 564 och II: 693 i angivna del.

I sistnämnda motioner ävensom i motionerna I: 566 och II: 695 hemställes
slutligen om skyndsamt utredning och förslag rörande avskrivning av stöd-
lån till jordbrukare, beviljade under åren 1952—1955. Såsom motivering här-
för anföres i motionerna, att de i förevarande proposition föreslagna lättna-
derna endast utgör en tillfällig lösning av de ekonomiska problem, som ifrå-
gavarande jordbrukare har att brottas med. För att på längre sikt åstad-
komma en lösning av dessa problem kräves enligt motionärerna en utredning
av frågan, hur det bör förfaras med amorteringarna av de olika stödlånen.
Med anledning härav vill utskottet erinra om det utredningsarbete, som be-
drives av skördeskadeutredningen. Det torde kunna antagas, att nyssnämnda
problem i väsentliga delar kan bli föremål för behandling vid denna utred-
ning och att de i motionerna anförda synpunkterna därvid kommer att be-
aktas. Vid sådant förhållande torde de i motionerna framställda yrkandena
om utredning böra lämnas utan åtgärd.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

A. att riksdagen må

1) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med
avslag i förevarande del å motionerna I: 566 och II: 695 med-

ge, att stödlån med anledning av 1955 års skördeskador må utlämnas i enlighet med de grunder, som förordats i propositionen;

2) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning till bestående av kostnaderna för stödlånen

a) medge, att förut omförmälda tidigare anvisade investeringsanslag till Stödlån till jordbrukare må tagas i anspråk;

b) till *Stödlån till jordbrukare* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1955/56 under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, anvisa ett investeringsanslag av 60 000 000 kronor;

3) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 564 och II: 693, såvitt nu är i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att medge förlängning av den amorteringsfria tiden för stödlån med anledning av 1952 års skördeskador i enlighet med de grunder, som förordats i det föregående;

4) avslå yrkandet i motionerna I: 566 och II: 695 om anvisande av anslag till bidrag med anledning av skördeskador;

B. att motionerna I: 564 och II: 693 samt I: 566 och II: 695, såvitt de ej behandlats under A 1), 3) och 4), icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 15 november 1955

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Tjällgren, Anderberg, Lage Svedberg*, Nord, Jon Jonsson, Bertil Andersson, Hansson, Eskilsson, Mossberger och Franzén; samt

från andra kammaren: herrar Gustafson i Dädesjö, Johnsson i Kastan-jegården*, Andersson i Hyssna*, Hægglblom, Jonsson i Strömsund och Petersson i Dahl, fru Eriksson i Hallstahammar*, herrar Ahlsten, Rimås* och Jönsson i Gärds Köpinge*.

* Ej närvarande vid justeringen.